

ԸՆՏԱՆԻՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԿԻՍԱՄՄԱՆԱՅ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԵՒ ԱՅԼ ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԵԱՅ

Բ ՏԱՐԻ

15 ԴԵՍԵՄԲԵՐ 1884

ԹԻՒ 5

ՀԱՅ ՊԱՆՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

Ասիական Հայ եղբայրներն նի. զակակցութիւն մը կը կազմեն կար. ծես թշուառութիւնը ցնորս քամե. լու, նոցա քոյրերն կամ կողակիցներ. աշխնքն մեր քոյրեր և մեր մայրեր. ողբազին կը շրջապատուին այն կար. ծանարար նիզակակցութենէ, որ կը պատարկացնէ ընտանեկան յարկերն. տաի մեծ հարուած մ'է որ կուտան Բնտանիքի կազմակերպութեան, կար. ծանում մ'է Հայ ազգին, առողջու. թեան, բարեկեցութեան, և բազմա. մարդութեան երբակի տեսակէտներով.

Առողջ-Բնա՝ տեսակէտներով քըն. նելով՝ կը տեսնենք թէ տախցի հա. յորդին, շատ անգամ դեռ նոր մը. տամ հարսանեկան առաջատուը, իւր ձեռք կառնու պանդխտական ցաւը, և կ'երթայ ի տար աշխարհ. հէ՛քք, իւր հայրենի հողին վրայ սնած և զարգա.

ցած առիւծ մ'էր, ոյսօր օտարու. թեան մէջ կորաքամակ՝ ամենէն տը. զեղ արուեստներուն դատապարտը. ուած, ամենէն սորուկ ձեռնարկնե. լու ենթակայ, կը հիւծի, և կը հա. առչէ, կը հառաչէ նայելով դէպի այն աշխարհ՝ ու, կը թափն իւր յոյսերն. ուր թողած է մայր մը, և բարեպաշ. տիկ նորահարս մը, եղբայրներ մա. տաղտալի և քոյրեր, անոնց օրտապա. հիկն հայթայթելու համար պէտք են չարտառանջ աշխատութիւնք իրեն հա. մար, և այս կը նշանակէ առողջու. թեան խանգարում, աշխատութիւն. ներ՝ օրանցմով տրիւնը կը կտաի, և քիչ մը յետոյ կեանք մը դաղ ըի գործելէ: Յա է ըսել թէ մի մի. այն դժեղակ աշխատութիւնն չէ որ զինք կը կործանէ, կը կորսնցնէ, իւր վշտոց ամաքման համար վարած խառնազնաց կեանքը իրրեւ ուաթճ կը գործէ երակայ մէջ, կը կործէ բոլրել իւր երկրին հանգէտներն և տօներն օտար աստղերու տակ, բայց

անոնք զինք չեն տիրութիւն , աւա՛ղ ,
անմեղ էր նա իւր երկրէն եկած ժա-
մանակ , այնքան անմեղ մինչ զի զտա-
ջինն չողեկաւքն Եղիայի հրեղէն կառ-
քըն կարծած էր , ապականեցաւ նա ,
«դեւք դողացան զմանուկն» : եւ այս
ի կործանումն հոյ աղգին մեծ գեր-
դաստանին . իսկ անդին իւր կինը ,
թշուա՛ւ կինը ամէն միտիմարութիւն-
ներէ զուրկ , շատ բան իրեններէն զբաց-
ուած՝ կորստական քայլն կառնէ հոռի
ուրեմն , կը գիմէ անոր՝ որ կընձեռէ
նմա հոյ , այսպէս կը քակաուի այն
ամուսնական հանգոյցն , այսպէս ա-
ռոյգանձն երիտասարդն և զեղաղէշ
դուտարն կը բաժնուին իրարմէ ,

Բաբէկէցո՛ւն ահա սակեալով կը տես-
նենք թէ երբէք չեն համապատասխա-
ներ տախտի հայուն փափաքներն
քաղցրացման իւր պանդուխտ կեան-
քին , իւր հայրենի երկրէն դուրս
գործ գանելու փափաքն զինքն եր-
բէք բարեկեցիկ չափաւ կացուցանէ .
իւր շահած դրամներն չափաւ պահեն
զինքն և իւր ընտանիքն գիւրակեաց ,
ըստ որում իւր պանդխտական կեան-
քի մէջ ըրած շոտջութիւններն չափ-
աւ յաւելցնեն դուժուր մը՝ որ ընէ
զինք երջանիկ և բազմիցս չափաւ
կրնայ ողջունել զարձեալ իւր հայրե-
նի երկրին սարերը , և տիրութիւն
ները : Մեր պանդուխտ եղբայրները
բախտախնդիր լինելու վարժուած են ,
հեռաւոր տեղեր երթալ և ցան-
ուած սակինք քաղել , առի մեծ
ոխալ մ'է , էր երբեմն զի Պոլսոյ հոյ
երիտասարդութեան մէջ ևս տենչ մը
կար Սմէրիկա երթալ և այն Աւես-
եաց երկրին սակոյ կոյտերուն տի-
քանալ , ո՛րքան այս պատճառաւ

գրամներ վասնուած են յաւանդու-
լաւ է պանդուխտ հայաբազայն՝ եր-
թալ իւր երկիր և իւր աւանդական
սրբոյն քով ծունր գալ երկիրաւ-
ծօրէն , հանկէ միայն կրնայ բարեկե-
ցութեան հասնիլ , իւր սրտին բոլոր
ոէրն և ոխտերն հան թափելով՝ իւր
սակաւապէտ կեանքով երջանիկ լի-
նել , այն ժամանակ չափաւ գիզէ
անխիղճ վաշխառուներու քով մեծա-
դուժուր պարտքեր որոց տոկոսքն
յարգուց յարգիս պիտի տայ , եթէ
մնայ յաւետ պանդխտութեան մէջ :
Բաբէկէցո՛ւն ահա սակեալով , տխուր
է մեղ մտածել թէ երբ աղքատու-
թիւնը կը տիրէ ժողովրդեան մը մէջ ,
հեաղհեաէ նորա բազմամարդութեան
մասին յառաջգիւնութիւն չենք տես-
ներ , այլ ընդհակառակն զգալի նը-
ւազութիւն . առիւթնակ հայը աղ-
քատութեան կը գիմէ , բոտ սրում
հեաղհեաէ կենսական ոյժեր դուրս
կ'եննեն հայրենի երկրէն , և անոնց
տեղ տոկոսաւոր բարդեալ պարտքեր
որոց համար , ինչպէս կըսէ Սրտանձ-
տեանց , տանց գերաններն ալ տոկոսի
դրուած են . հիմէն խնդութեամբ
կառուցած էր հայկական յարկի
աւետած հոյ ընտանեաց հառաւառ-
թիւնն Ասիոյ խորերն , սակայն ատենք
ամենքը ցրուեց , ջնջեց սրանդխտու-
թեան շանթն , և արիւնարբու գահիճն
իւր թշուառութեան տապարը չողացուց
այն կարիճներուն վրայ , որք կազմեցին
նոր տուն , նոր երանութիւն :

Հոյ պանդուխտ եղբայրներ , ձեր
հառաչներն և արտասուք հոյ ընկե-
րութեան ողբերն են ևս , դուք հե-
ռանալով ձեր ծննդավայրերէն՝ հրա-
ժեշտ տուիք նաև ուրախութեան

հրճուանայ, հեռացաք գնացիք ձեր
 ցրդարաններէն, ձեր կիներն ողբոց
 և զձեզ յառաճատութեան դատա-
 պարտելու համար: Կը յիշէ՞ք երբ
 միանգամ՝ բաժնուելով ձեր հողեհա-
 տորներէն, սուգ առին յայնժամ լերինք
 և գաշաք, և հայրենի տփանց վրայ
 ի զուր թողտեսան ձեր առջև սփեթե-
 անաբջներ, զսրս սէր և երիտասար-
 դութիւն կը պատրաստէին ձեզ հա-
 մար, անծայր բերեցութեամբ սեղմե-
 ցիք ձեր լանջաց վրայ ձեր քայրերն
 կաթոգին, որոց պատկառոտ ճակա-
 տուց վրայ կ'արտափայէր շնորհք կա-
 տկան, այդ ճակատներն աժգոյն այ-
 ոսք՝ ծանր վշտով հակեալ են, և այն
 նուազեալ աչքերն կը խնդրեն ի զուր
 իրենց ոիրելիները՝ որք առք եղանա-
 կաց մէջ տապախաւն կայրին, խի
 չուրտ եղանակաց մէջ իրենց ընդար-
 մացեալ անգամները որտից հեքերով
 կը ջնուցանեն: Ինչ կեանք է այս
 կրտէք գուր, և սակայն ձեր մանկա-
 զոյն յաջորդներն՝ եղբայր կամ որդի
 կը տեսնեմ որ միտաբարեաւ բսերով
 իրենց հայրենի երկրին երանութեանց՝
 եկած են, որ շուրջ կը տեղ երին: Ա-
 զատեցէք զձեզ, քաղքի հստանքն
 զձեզ կուլ պիտի տայ անյագարար,
 և ազգը պիտի ողբայ ընդմիշտ այս
 կարուստներն, որոց մասին դարման-
 ներ խորհիլ տփացի հայուն սովենէն
 նուիրական պարտաւորութիւնն է, և
 ընդհանուր հայութեան համար կեն-
 սական հարց մը:

ԲՕԼ ԺԱՆԷ

ԸՆՏԱՆԻՔ

ԴԱՍ Բ.

ԸՆՏԱՆԵԱՅ ԳԼՈՒԽՆ – ԱՄՈՒՍԻՆՆ
 (Շաբ. Գ. Բէ-էն)

Պատասխանատուութիւնը միշտ
 անբաժան է իշխանութենէ, և զօրու-
 թիւնը պարտուց գործադրութեան
 մէջ կը կայանայ: Ընտանեաց գլխոյն
 պարտքերն երկուքի կը բաժնէ Յրի-
 նազ իրքն: պաշտպանութիւն և հա-
 լատարմութիւն:

Եթէ մարդն ընտանեաց գլուխն է,
 պատճառն այն է որ նորա բնական
 պաշտպանն է: Իւր իշխանութիւնն
 անհանգուրժելի պիտի լինէր, եթէ
 ուզէր զայն ի գործ դնել առանց իւր
 կողմանէ բան մ'ընելու, և առանց
 ընտանիքին տալու ապահովագէտ ինչ
 որ կը պարտի նմա փոխարէն անկէ
 վայելած յարգանաց և հնազանդու-
 թեան:

Բայց մեր քաղաքակրթեալ ընկե-
 րութեանց մէջ, անու պաշտպանութիւնը
 ոչ այնքան կը կայանայ ընտանիքն
 հաղուադէպ յարձակմանց դէմ պաշտ-
 պանելու, որքան զայն ապրեցնելու և
 նորա առօրեայ պիտոյքն զահագնելուն
 մէջ: Ամուսնական աշխարհին մէջ,
 աշխատութիւնը մարդուն յատուկ սեփ-
 հականութիւնն է: Աշխատութեամբ
 մտրդը միանգամայն կը կատարէ իւր
 գերն ընկերութեան մէջ և իւր գերն՝
 ընտանեաց մէջ, որով յառաջ կուգայ
 զարմանալի հաղորդակցութիւն մը: Վա-
 ոքն զի մարդն, ընտանեաց մէջ մտնե-
 լով, միշտ անգամ կը մնայ ընկերու-
 թեան: Նա պարտի իւր յառաջագի-

մնւթեամբ փոխ տանել իւր կենաց և իւր դործոց . ինչ որ աշխատութեամբ միայն կարելի է ընել : Մարդն դործաւոր մ'է , որոյ թոշակն ընկերութիւնը կը վճարէ . և այդ թոշակն ալ մտրդը կը սանի իւր ընտանեաց զանձուն , նա կը սնուցանէ զիւր կիներն և զորդիս այն աշխատութեանց պատգով , որում կը պարտի ընկերութիւնն իւր չարժուին , իւր յառաջագիմութիւնն և քաղաքակրթութիւնն : Աշխատութիւնըն ընդհակառակն , կնոջ յատուկ անփհականութիւնն չէ , այսինքն արտաքին աշխատութիւնն , և ոչ ներքին ու առանին աշխատութիւնն , որ իդական սեւի կարողութեանց ճշմարիտ և անուագոյն պաշտօնն է :

Աշխատութիւնն ուրեմն առաջին պարտականութիւնն է մարդուն , իբր ընտանեաց գլուխ . ընկերութեան ամէն կարգի անձանց համար , իրենց եկամտով , ինչպէս նաև իւրեանց ձեռաց աշխատութեամբ ապրողաց համար :

Գեղեցիկ տեսարան մ'է արդարեւ համեստ և անպաճոյճ սենեկի մը մէջ տնոնել ժողովրդեան մարդն որ իւր ընտանեաց կը բերէ իւր ճակտին քրտաինքովը շահած հացն . որ այնքան ընտանեաց կործանումն պատճառող հաճոյից բաղձանքէն կը հեռանայ , և խաղաղութեան ու երջանկութեան դասեր կու տայ հարուստին : Բայց եթէ ընդհակառակն , այնչափ դժուարութեամբ շահուած արծաթն , որ հաղիւ կրնայ բաւել անձկութեան մէջ ապրող ընտանեաց օրական պիտոյից , եթէ այնքան անհամբերութեամբ ըստպատած հացն , մարդը կուլ կու տայ անկարգութեան և անպատեհ ընթաց-

քի մէջ , կամ , որ աւելի սոսկալին է . եթէ նոյն իսկ իւր կնոջ վատաւից պատգն ալ կը յափշտակէ , այն վատաւից , որ բոս բնութեան օրինաց , ուրիշ գործածութեան մը պէտք էր յատկացուիլ . մարդը դժուած կողոպտիչի մը գերն ստանձնելու չափ սոսորնախալ , ոչ ապաքէն օրինօք իւր զխուռն վրայ կը հրաւիրէ իւր իրտանց կորստեան պատիժն :

Օրինագրոյ՝ մարդէն պահանջած մասնաւոր պաշտպանութիւն է սնուցանել զիւր կինն և յայանապէս զթըշնամանել զնա : Բարոյականութիւնն աւելի պահանջող է . բարոյական պաշտպանութիւն մը կայ , որ բոլորովին սրտէն կու գայ որ դժուարագոյն է և ոչ նուազ կարեւոր . նովաւ հզօրագոյնն յաջողութեամբ կը կառավարէ զտիրադոյնն , արթուն խնամօք կը ջանայ կնոջ մաքէն ու ուրտէն վանել այն ամէն վտանգներ , զորո նմա կ'ապառնան անխաւար փորձառութիւն մը , յաճախ թերի դատախարակութիւն մը , և վերջապէս աշխարհային հաճոյքներն և հրապոյրներն : Պէտք է որ այրն իւր ընկերոջ գոտախաղախութիւնը յառաջ մղելու և կատարելագործելու պաշտօնն ստանձնէ , սակաւաւ տակաւ սնտի , գուհիկ կամ մնւրական գողափարաց շրջանակէն զնա բարձրացնէ , գէպ յառողջ և հաստատ գողափարներ , որք առնայի իրաւունց պատիւ են :

Այս դադափարն վաղական ակընկալութիւն մը պէտք չէ համարել . ընդհակառակն բոլորովին գործնական է և ամուսնոյ իւրաքանչիւրին պատշաճ ընթացքէն յառաջ կու գայ բնականաբար : Պէտք չէ արդարեւ մոռնալ

նախ որ մարդը՝ թէ բնութեամբ և թէ գաղափարաւորութեամբ, կնոջմէն աւելի ընդարձակ և զօրաւոր բանակաւորութիւն մ'ունի։ Երկրորդ՝ այրն սովորաբար իւր կնոջմէն աւելի տարիք կունենայ և հետեւաբար իւր բանականութիւնն ալ աւելի հաստատ և աւելի հասուն կ'ըլլայ, վերջապէս յոյժ հազուադէպ է որ մարդն ընտանեաց զաւակի կացութենէն անմիջապէս ընտանեաց հօր կացութեան անցնի։ Այդ երկու վիճակի միջոցին մէջ տղատ կեանք մը կը վարէ աւելի կամ նուազ երկար ժամանակ։ Այդ տղատ միջոցին, կ'սկսի մարդիկն, իրեն և զործերն ճանչնալ, իւր փորձառութիւնը կ'ընդլայնէ և այսպէս ընտանեկան կենաց համար սովորաբար աւելի զօրձնական իմաստութիւն մը կը բերէ քան ավանդադոյն հանդամանօք օժտեալ նորաստի աղջիկն։ Ահաւասիկ հասաւ պատճառներ, որք ոչ միայն պարտին քաջալերել զամուսինս, այլ նաեւ հարկադրել որ տակաւ տառակաւ նուագեցնէ այն անջրպեան, որ իւր սեփհական գաղափարներն իւր կնոջ գաղափարներէն կը բաժնէ, և ըստ այն անգունդն, զոր սովորութիւնը հաստատած է երկու սեռից մտաւորական մշակութեան մէջ։

Տեսէք թէ ընտանեաց համար այնքան մեծ կարեւորութիւն ունեցող նիւթոց վրայ այր և կնոջ մէջ գանձուած անջրպեան ի՞նչ անպատեհութիւններ յառաջ կը բերէ։ Մարդն հեռզհեռէ իւր գործոց, իւր գաղափարաց և իւր սրայմաններուն կը յարի։ Կինը հեռզհեռէ տնական պէտքերով կ'ըլլայի, կամ աշխարհային սին հաճոյքներն վայելել կը ջանայ։

Մարդը միայն իւր անձին համար բանականութիւնն ի գործ կը դնէ, և այսպէսով կինն առանց վարչութեան լքեալ, անձնատիրութեան, անբաւականութեան և կամ անկարող մնալ պարծութեան մը անպատեհ կամաց կը հետեւի։ Եւ միթէ՞ այս վիճակն պարտի ունենալ առ տնին կեանքն և ճշմարիտ մտերմութիւնն, յորում երկուստեք պէտք է հաւատարմամբ կցութիւն ունենան ամէն պարագայի մէջ, և մանաւանդ անխափր վայելեն մտաց և բախտի բարիքներն։

Եւ թո՛ղ ամուսինը չերկնչի իւր կնոջ սրտին մէջ ընդգիծութեան հանգիստէ, թո՛ղ չ'երկնչի որ նա անկախութեան գաղափարօք և պարծենկոտ անձնատիրութեամբ նախատինք համարի իրեն այս տեսակ մը հայրական խնամակալութիւնը։ Սոյն վայրկեանին յորում կինն ընտանեկան շրջանակին մէջ կը թեւակոխէ, կ'ըզույժինքն յարդանաց անդիմադրելի արարամագրութիւն մը առ իւր ամուսինն։ Հանգիստաւոր խոստումն, նորա կրօնական հանգամանքն, արտասանեալ խօսքերուն մեծութիւնը, վերջապէս ամէն ինչ յարդանք կը ներշնչեն նմա։ Շատ ողբալի վաղահասութեամբ մը միայն կրնայ պատահիլ որ նորաստի աղջիկն, մայրական տունը թողլով և նոր տան մը մէջ մաներով, յարգալից երկիւղի զգացումներ չ'զգայ այն մեծ պարտուց նկատմամբ, զորս խոստմամբ հաստատած է։ Ահա՛ յայնժամ աւանդաբէր միջոցաւ, այդ բուռն և համարձակ հոգւոյն մէջ պարտի անըզպաւապէս ներմուծել այն գաղափարներ, որ իրեն օգտակարագոյն կը

թուին : Եւ եթէ կնոջ կողմանէ ո՛ր և է ընդդիմութիւն ժամանակ տու ժամանակ խոչընդոտներ յարուցանէ այդ ամուսնական դաստիարակութեան գործոյն . գծուար չէ վայնս հեռացնել ազգեցիկ և լուրջ խօսքով մը , որոց կիրն միշտ զգայուն է , եթէ բանականութեան և բարուց արժանաւորութեան վրայ հիմնուած են :

Այս ընտիր և փափուկ խնամքն մեծ և հազուադէպ գծաւորութիւններ կը ներկայացնէ ամուսնոյն : Յողդողդ և թեթեւ սէր մը չափազանցեալ յօժարութիւն մը և ցուրտ բանականութիւն մը չեն բաւեր առն պաշտպանութիւնը ի կատար հանելու : Դորա համար պէտք է կատարեալ բանականութիւն և անկեղծ ու յարգալից սէր , ինչ որ մեծ վստահութիւն կը ներշնչէ կնոջ՝ յօժարակամ ենթարկուիլ իւր ամուսնոյն պաշտպանութեան :

(Շարունակելի)

Ս. Գ. Հ.

ԱՌՈՂՁԱԲԱՆԱԿԱՆ

ՄՆՆԴԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՍ

Ռուսէիք եւ քմպէիքը պատրաստելու եւ զանոնք բնորելու արուեստը

(Շարունակելի)

Հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւնք եւ խորհրդածութիւնք յաղագս գահագան սննդական զոյացութեանց , մարսողութեան , մարմնագործութեան (assimilation) եւ տարբարակական երեւութից շնչառութեան :

Քիչ մը յառաջ տեսանք թէ ուտելիքներն իրենց դասակարգութեան

համեմատ առաւել կամ նուազ բարձր համեմատութեամբ բնածուխ , ջրածին և բորակածին կը պարունակեն :

Այս տարրաբանական սկզբնատարերք տնչափ կարեւոր են կենդանի կազմակերպութեան համար որ իրենց բանակութեան նուազամը կենաց ազբիւրը կը խանգարէ , իսկ բնաւին բարձունք է առիթ մահու :

Մարտոգութեան և մարմնագործութեան գործարանք , որք՝ կրնանք ըսել՝ կենաց գործանոյն են , չբնական հեղեղին մէջ թափող սնուցիչ հիւթերը պատրաստելու և սեւաւարեան փոխարկելու զօրութիւնն ունին : Իսկ արեան յատկութիւնն է կենդանի մարմին մը բաղկացնող խորշերը , թաղանթները , ջրերը , լարերը (tendon) , ոսկրերն ու զանազան հիւսուածները կազմել : Արիւնը շատ ջրածին և բրնածուխ կը պարունակէ զօրս իրեն մատակարարող ուտելիքներն են :

Շնչառութեան ժամանակ օդին թթուածնէն՝ արեան բնածուխն այրելէն կենդանական ջերմութիւնն յառաջ կուգայ . վասն որոյ շնչել բառնապէս համանիչ է : Ահա համառօտիւ այս երեւութիւն մեկնութիւնը :

Ամէն մէկ շունչ առնելուու , շնչուած օդին պարունակած թթուածինը ցնցական փամփոշափնեւրուն խորը կը մտնէ և կ'անցնի երակային արեան մէջ որ է հարուստ բնածուխան թթուով : Կազերու փոխանակութեան բնական օրինաց զօրութեամբ , օդին թթուածինը ամէն մէկ շունչ տալու առնն արտաքուսած բնածուխան թթուին տեղը կը բռնէ երակային արեան մէջ : Այս կաղային փոխանակութեան միջոցին , արիւնն իւր

սեաւ գոյնէն փայլուն կարմիրի կը դառնայ և կ'առնու կը տանի թըթուածինն շնչերակային շրջանի հեղեղին մէջ : Այսպիսեաւ թթուածինն ի շրջան մտնելէ՝ դէմ յանդիման կը դառնա զանազան սկզբնատարերց՝ որք մարտդութեան միջոցաւ արեան մէջ կը թափին անգագար, ինչպէս շաքարները, գոհուր, ճարպերը են և անոնց բնածխոյն և ջրածնին հետ կը միաւորի : այն տառն կը կատարուի թաքուն այլու մը որ հաւանօրէն շնչերակայ մէջ սկիզբն կ'առնու և մաղատեալ անօթոյ մէջ կ'լերջանայ :

Շնչուած օդին թթուածինը անգագար արեան ջրածինն և բնածուխը այրելովն, հարկ անհրաժեշտ կը լինի որ սաքաւ անընդհատ նորոգուին վասն զի եթէ ուսուցիչները պէտք եղած բնածուխն և ջրածինը չմտաւ կտրարեն, այլու մը ի վնաս գործարանայ կը կատարուի և անդէն առողջութեան մէջ խանգարմունք վերահաս կ'ըլլան :

Չափահաս մարդու մը արեան քանակութիւնը 12,000 կրամ կը հաշուուի կտրծեօք, որոյ 80 առ 100 ը ջուր է : Այսչափ արեան պարունակած բնածուխն և ջրածինը բնածխական թթուի փոխարկելու համար, 4271 կրամ թթուածին պէտք է :

Արդ Լիպիկ դիտնականին հաշոյն համեմատ, այսչափ թթուածինը շնչառութեան միջոցաւ չորս օր և հինգ ժամու միջոցի մէջ արեան մէջ կ'մտնէ :

Չափահասի մը մէկ օրուան մէջ կերած կերակուրները 435 կրամ բլնածուխ կը ներկայացնեն : Այս 435 կրամը թութին և մարթոյն միջոցաւ, այսինքն շնչառութեան և արտաշնչութեան միջոցին խոյս կուտան ի ձև

բնածխական թթուի : Եւ որպէս զի 435 կրամ բնածուխը կարենայ բնածխական թթուի փոխարկել, պէտք է որ միայն մէկ օրուան մէջ ծծուած թթուածնին քանակութիւնն ըլլայ 1,157 կրամ :

Թութին ծծած թթուածնին քանակութիւնը ոչ միայն շնչմանց թուէն կախումն ունի այլ և օդոյն խառնուածքէն ու խառութեանէն : Յուրաօգը տաք օդէն աւելի թթուածին կը պարունակէ, ասոր համար է որ աւելի թթուածին կը շնչուի ի ձմեռան քան թէ յամառան, ինչպէս նաեւ աւելի կը շնչուի ցուրտ երկիրներու մէջ քան թէ տաք երկիրներու մէջ : Ի ձմեռան, և ցուրտ դաւառաց մէջ թութին արտաքսած բնածխական թթուին քանակութիւնն աւելի մեծ է քան թէ յամառան : ասոր համար է որ աւելի բան կ'ուտուի ցուրտ օդին քան թէ տաք օդին, և ախորժակն ձմեռ ատեն ամառուընէ աւելի կը շատնայ : Ասի արեան բնածխոյն սպառումէն կախումն ունի բոցարձակացէն :

Մարմնոյն պէտք ունեցած կերակուրց քանակութիւնն ընդհանրապէս թութային շնչմանց թութոյն վրայ կը չափուի : Մարդ որչափ սրաք շնչառութիւն ունենայ, այնչափ շատ կուտէ, ընդհակառակն որչափ ծանր ըլլայ իւր շնչառութիւնն, այնչափ քիչ ուտելիք կը սպառէ : Կամ թէ ըսենք, անդական քանակութիւնը թութային դործողութեան արագութեան կամ յամառութեան համեմատ կը շատնայ կամ կը քիչնայ :

(Շարունակելի)

Տրպէյի առողջապահութիւն մարդկային գեղեցկութեան :
Թարգ. Գ. Բ. Ա.

ԿԱՆԱՅԻՔ ԸՍՏ ԼԱՊՐԻՒՅԷԼԻ

(Շար. և վերջ)

Չեմ հասկնար թէ ինչպէս ամուսինն այն որ անձնամասն լինի կրից և յուր բնութեան, որ չծածկեր և ոչ մին իւր թերութիւններէն, մանաւանդ կը ցուցնէ ինքզինքն բոլոր յոռի կողմերով, որ է ազատ, որ իւր զարդուց մասին պարզապէս է յայտ, պատասխաններուն մէջ՝ վայրագ, ամարդի, անփայլ, լուսկաց, կրնայ յուսալ պաշտպանել մանկամարդ կը նաջ մը սիրտն ընդ դէմ ձեռնարկութեանց սիրահարին, որ ի կեր արկանէ զարդարանք, չքեղութիւն, քաղցրութիւն, փայլ, խնամք, պարզեք և փաղաքշանք:

Կայ կին ալ, որ կը կործանէ կամ կը թաղէ իբր իւր ամուսինն, անանկ որ չմնար ալ երկրի վրայ ոչ մէկ յիշատակը. կապրի թէ չապրիր, ոչ սքգիտէ, նա իւր ընտանեաց մէջ չը ծառայեր այլ ևս բանի մը, բայց ցուցնելու երկչոտ լուսութեան մը և կատարեալ հպատակութեան մը օրինակը. ոչ եւս իւր ձեռքն է որոշում մը տալ, ստացուածքն ուղածին պէս տնօրինել գրեթէ, բայց առանց ազալաբերութեան, ինքն է կինն, և կինը՝ այրն:

Ամբողջ ամիսներ կանցնին միեւնոյն տուն մէջ տանց իրարու հանդիպելու նուազագոյն վտանգին, կարծես երկու դրացիներ են: Պարոնն է որ կը վրձարէ խորովեփեացին և խոհարարին, բայց միշտ տիկնոջ հետ է որ ճաշեն տնօրէք. սրարոնն անհազորդ է գրեթէ կնոջն, ոչ մէկտեղ կը ներհն,

ոչ մէկտեղ կը ճաշեն, միեւնոյն ազգանունն իսկ չեն կրեր. մին ըստ Հրատեական սէջ կապրի և միւսն ըստ Յունականին, իւրաքանչիւրն իւր ճաշակն ունի: Չեր երկոյն ժամանակաց և ուսանելոյ քաղաքաց այս խառնակ և անհասկնալի լեզուն՝ մարդիկ կըրնան հասկնալ վերջապէս թէ պարսն Պ. քսան տարիէ ի վեր օրինաւոր ամուսինն է տիկին Լ. . . :

Ահա տեսակ մը կինն ալ, որ թէպէտ ազատ է այն ամէն տնկարգութիւններէն, որ կրնան չբացնել իւր ամուսինն, բայց չյայտարար և ինքն, իբր ի շահ անձին, բնեյ նոյն բանն իւր տղնուկանութեամբ, հազարակցութեամբ, բերած ճոխ փառամբ, գեղեցկութեամբ, հրապոյրներով, արժանեօք, և այն բանով զոր ամանք առաքինութիւն կը կոչեն:

Լոյսն և համբ ցուերն տնօրինակ են առ կանայս. կուլան, կը պտտմեն, կը կրկնեն, այնքան զգացեալ են իրենց ամուսնոյ մահաւանդն, որ չեն մոռնար տնոնց տնկան մէկ որորագոյն անդամ:

Չմիւսնիդ մէջ Էմիլիոն անունով խիտ գեղեցիկ տղիկ մը կար, որ ոչ այնչափ ծանօթ էր ամբողջ քաղաքին մէջ իւր գեղով քան որչափ իւր խիտ բնաւորութեամբն և մանաւանդ տաւրական սեռն ունեցած անտարբերութեամբ, ինքը կրէր թէ բզմարդիկ կը տեսնէ տունն որ և է վտանգի, և միայն այն զգացումը կրնայ ունենալ, ինչ որ կունենայ իւր բարեկամահայր, և եղբարցը համար: Չեր հաւատար այն յիմարութիւններէն վտարիկ մէկ մասին անդամ, զորս կրէին թէ սէրը ընել տուած էր ամէն ժամանակի մէջ, և զանանք իսկ, զորս ինքն

տեսած էր, չէր կրնար հասկնալ, ինչ-
քը միայն բարեկամութիւնն կը ճանչ-
նար:

Երկատարդ, և սիրուն աղջիկ մը՝
ուժ կը պարտէր բարեկամական սի-
րոյ այս փորձառութիւնն, զայն այն-
քան սիրելի բրած էր իրեն, որ միայն
զայդ տեսական ընելուն վրայ կը խոր-
հէր, և չէր խորհեր թէ ուրիշ ինչ
զգացմամբ կրնար երբէք պաղիլ յար-
գանաց և վատհասութեան զգացումէն,
յորոյ այնքան գոհ էր: Միայն եղ-
բային վրայ կը խօսէր (այս էր իւր հա-
ւատարիմ բարեկամահայն սնունդ),
և Զմիւռնիան համարէն կը խօսէր իւր
և Եղբորսին վրայ, նոցա բարեկամա-
թիւնը առական կարգն անցած էր:
Եմիրա երկու եղբայր ունէր, որ թէ
մատաղ և թէ խիստ չնաշխարհիկ
էին, և յորոյ բոլոր զմիւսնուհիք է-
ին գրաւուած: Եմիրա զանաւոր սիրեց
միշտ, որովս քոյր մը կը սիրէ իւր
եղբայրներն: Արամազդոյ տաճարին
մէկ քահանայն կար, որ իւր հօրը
տունը մուտ գտած էր, նա սիրեց
զԵմիրա, և համարձակեցաւ յայտնել
նմա իւր սէրը, բայց մերժուեցաւ:
Ծերունի մը՝ որ վատհասելով իւր ազ-
նուականութեան և ընչից՝ միեւնոյն հա-
մարձակութիւնն ունեցած էր, միեւնոյն
բախտին արժանացաւ:

Սակայն կը յաղթէր Եմիրա, և
կ'զգայր իւր անտարբերութիւնն, կար-
ծեա ուզեց Աստուած աւելի խիստ
փորձերու ենթարկել զնա, որք սա-
կայն աւելի ունայնամիտ ընելու ծա-
ռայեցին զինքը, և հաստատեցին այն
համաւայն մէջ, թէ անմատչելի է սի-
րոյ իւր հրապոյրքն չնաշխարհիկ հետ-
զհետէ երեք տարվաւորներ հանեցին

իրեն, որոյ չխղճաց տեսնել համայն աւ-
րօխումն և հուր, անոնցմէ առաջինը,
սիրոյն ստատկութեան միջոցին սպաննեց
ինքզինքը կուրծքէն անոր ստիցն առջև,
երկրորդը՝ անլսելի մտաւուն համար
յոսահաս՝ զնոց սպաննուիլ կրէտէի
պատերազմին մէջ, և երրորդը մեռաւ
ի տընութենէ և ի վշտահարելոյն: Նա
որ վրիժառու ախախ լինէր այնմ, չէր
երեւցած տակաւին:

Ծերունին այն որ թշուառացած
էր սիրով, մտիթարուեցաւ խորհելով
տարիքն, և բնաւորութիւնն անձին,
ուրիշ կուզէր սիրուիլ, փափաքեցաւ
դարձեալ շարունակել տեսնել զնա,
և Եմիրա ներեց զայս նմա:

Ծերունին որ մը իւր որդին անոր
ներկայացոյց, երկատարդ էր նա,
չնաշխարհիկ դիմօք և վայելուչ հա-
սակաւ, Եմիրա յօժարութեամբ բն-
գունեց զայն, բայց զի լուռ կը կե-
նար ի ներկայութեան հօրն, կարծեց
թէ չէր բաւական մտացի, և փափա-
քեցաւ որ աւելի հանճարեղ լինի:

Տեսաւ նա զԵմիրա ուրիշ անգամ
տառնձինն, բաւական խօսեցաւ իմեռ-
տութեամբ, բայց զի նուազ զխօսեց
զնա, և աւելի նուազ խօսեցաւ իրեն
իւր գեղեցկութեան վրայ, զարմացաւ,
մանաւանդ կը զայրանար թէ մի այս-
պիսի այր քաջակազմ և հանճարեղ
չէր հրապուրուեր իրմէ:

Եմիրա խօսեցաւ անոր վրայօք իւր
բարեկամահայն հետ, որ կամեցաւ
տեսնել զայն: Երկատարդն իւր ոչ-
քերն անոր պահած էր, ըստ իրեն
թէ գեղեցիկ էր, և Եմիրա, թէպէտ
անտարբեր այնքան, վառեցաւ նաւ-
խանձոտութեամբ, հասեցաւ թէ Քը-
թիպան ըսածին տէրն էր, և թէ

ուչ միայն տարիաւոր մ'էր, այլ և քաղցրագութ: Եմիրա այս օրէն սկսեալ ոչ ևս այնքան ազատ կերէէր բարեկամահայն հետ, փափաքեցաւ երկրորդ անգամ մ'ալ տեսնել զանոնք ի միասին, աւելի ապահով լինելու համար: Երկրորդ տեսակցութիւն մը յայտ յանդիման ցցոյց իրեն ինչ որ չէր յաւար տեսնել, և իւր կատկաներն դարձան ի ստուգութիւն: Այլ ևս կը հետանայ Էպրոսէն, ոչ ևս զինքն հրապարակ արժանիքն կը դրանէ նորա վրայ, անոր զրուցատրութեանց ճաշակն կը կորուստէ, ոչ ևս կը սիրէ զնա, և այս փոփոխութիւնն զգացնել աւաւ իրեն թէ սէրը՝ բարեկամութեան տեղն դրաւած է սրբալին մէջ:

Բթէսիֆոն և Էօֆրոզին ամէն օր զիրար կը տեսնեն, կը սիրեն զիրար, կը խորհին իրենց ամուսնութեան վրայ, և կ'ամուսնանան: Այս լուրը կը տարածուի բոլոր քաղաքն, և մարդիկ կը հրատարակեն թէ՛ այն երկու սիրելիք վերջապէս ունեցան զիրար առնելու հազուագիւտ բերկրանքն, այր վառն կը սիրէին զիրար: Եմիրա կիսունայ զայն և կը յաւահատի, կը ծածկէ սէրն, կը բնաւէ զԷօֆրոզին, միայն զԲաթիսիֆոն տեսնելու հաճոյցն համար, բայց այս երիտասարդ ամուսինն տակտի իւր կնոջ սիրահարն է, և կը դանէ սիրահի մը իւր նորապրտակ կնոջը մէջ, ոչինչ կը տեսնէ զԵմիրա, բայց զբարեկամահայն անձին այն որ սիրելի է իրեն յայժ:

Տարաբախտ ազլիկն այն կը կորուցնէ քունը, և չուզեր ոչ ևս ճաշակել, կը տկարանայ, կը մոլի, իւր եղբայրը կը կարծէ զԲաթիսիֆոն, և կը

խօսի անոր արդէս սիրահարի մը. կըսէ թափի, կը շառագնի մոլորելոյն վրայ, սակայն կը մնորի յանկարծ ևս առաւել, և ոչ ևս կը կարմիր, ոչ ևս կը ճանչնայ սխալանքն: Յայտմամբ կերկրնչի մարդոցմէ, բայց շատ ուշ, այս իւր յիմարութիւնն է: Ժամանակ ժամանակ կը խելաբրի, և կը հեծէ խելաբրելուն համար:

Զմիւռնական երիտասարդութիւնը որ տեսաւ զայն այնքան հպարտ և այնքան անտարբեր, կը խոտովանի որ, զիք չարաչար պատուհասեցին զնա:

Ա.

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Ժ.Բ.

Գ Գեկան. 84

Սիրելիս իմ Մաքրիկ

Մեծ ու փոքր ծեր և տղայ Յոյս կը շողայ մանկանց ճակատէն, կը խմբակն երբ զուարթ գայ Սէր կը կաթէ հօր մօր սրտէն և բոլորուի շուրջ սեղանին խրատէ հայրն, մայրն գրգռէ Ոհ, ինչ անուշ ժամեր անցնին Զորդիս կը թէլ տղա փառքով:

Երեկոյեան պահն ընտանեաց մէջ ամենէն սուիրական ու հաճոյագոյն ժամն է: Հայրիկն՝ պատմելով մանկանց մինչ ցոյն վայր կրած ձախորդութիւններն ու յաջողութիւնները՝ իւր խրատներն ու ժամանկաւորայ նոյս, խորատ՝ փորձառութիւնէ քաղուած, խըրատ՝ անփորձ սրտից առջև կենաց խոթերն յարգարող. մայրիկն նայն ժաման կը պատմէ իւր պատկաց կրթութիւն հրապարիչ բարոյապէպեր՝ ի վեր հանելով մասնաւորապէս իմաստն, ջնշաւելով դասն զոր կուզէ ապաւորել մանկական մատաղ սրտից ու թաղմ մտայ մէջ: Մանկան կ'աւելնդէ, կը

յազարի, կը յափշտակուի, և երևա-
կայութեանը մէջ կենդանի գոյնեցող
ու ճշմարտայն երեւոյթներով կը յիշ-
ցիզէ յաճախ զոր ինչ լսեց հայրիկէն
և մայրիկէն: Եւ մանկտին ալ նոյն
ժաման մեղքածոր շրթամբ կը կըրկ-
նէ ծնողացն առջև ինչ որ նոյն օրն
ուսուս վարժարանին մէջ ստուցէն և
մայրիկ ու հայրիկ՝ զմայրուն խնդա-
պատար կը բերկրին իւրաք խեղանի
հանճարեղ խօսիցն իւրեանց որդւոց:
Նոքա այս սիրուն էակաց ըզուին,
չարժուածոց, հայուածոց ու ժպտին
մէջ նոր ոյժ կը գտնեն անվեհեր ճա-
կատ առելոյ աշխարհի աղէտից ու յօ-
ժարակամ գեռ և սքանկոյ դառնա-
դոյն բաժակներ: Նախախնամութիւնն,
Վարսեն, հաս ալ ահա կը յայտնուի:
մանուկն՝ աղար ու անվորձ, կը զօրու-
նայ ծնողացը սիրով և կը խրատուի
նոցա գտներով: Ժողովք՝ քրանաջան
ու վաստակարեկ, և կենաց գառնու-
թիւններէն կարելիէ՞ր հանդիսա, օրի-
ութիւն և սպեղանի միանգամայն կըս-
տանան մանկիկէն: այն վտրք ու տն-
գօր արարածէն: Մանկիկն գիտէ՞
արդեօք թէ ո՞րտեղ զօրաւոր է ին-
քն, և ծնողք կըմբռնեն արդեօք թէ
քանի՞ երջանիկ են մանկիկով՝ թէ և
չոր հաց միայն տնեանն ուտելոյ և
խմորս խրճիթ մ'ենեթ բնակելոյ:

Երեկոյեան այն ժաման՝ ընտանի-
քն սեզանին շուրջն համոխումք՝ խինդ
ու ծիծաղ կը բարձրացնէ մեծածայն:
համեմն են սոքա կերակրոյն, կը զրգ-
ռեն քիմքն ու տխրեցան:

Բարոյականի հացէն յետոյ ահա
կը ճաշակեն մարմնայ հացն ալ, և
մինչդեռ կուտեն կը յագեան տաղաւ
հացէն, մայրիկն՝ բնատուր ուսուցչու-

հի զաւակացն՝ իրախօսութեան յան-
կուցիչ դաս մի կ'սկսի: դասի նիւթն
է հացը, շատ բաներ կը խօսուի հացի
ծաղման, ցորենի մշակութեան, երկ-
րագործութեան ևն նիւթոյ վերայ,
վերջապէս երկնաւոր Հօր անասնան
բարութիւնն, իբր ակներև բնական
հեռեւանք դասին՝ կը բերէ մայրն ի
հանգէս:

Մանկտին խելամուտ կը լինի յայն-
ժամ թէ՛ իւր հայրիկին աչքէն գերա-
դոյն հայրակուն աչք մի, և մայրիկին
ձեռքէն զօրաւորագոյն անտես ձեռք
մի կը հանէ իւր վերայ ու կը պահպա-
նէ զինքն, և իւր սիրտը կը համակ-
ուի, կը զեզու երախտագիտութեամբ,
բաւ մի, խօսք մի կը փնտռեն իւր
շրթներ սրտին յոյզերն արատյոյտելոյ
և շնորհակալ լինելոյ այն երկնաւոր
Հօր՝ թէ և անտես աչացն այլ ներկայ
հագւոյն մէջ, և ահա հայրիկն յօգ-
նութիւն կը հասնի:

«Հայր Բերեքեմ» եւ, սորք եղջիւն առնալ...

Այսպէս բարոյականով կ'սկսի ճա-
շքն ու բարոյականով ալ կը վերջանայ:

Այն ինչ աւարտած է ճաշն, կա-
թնիկերը՝ քնով կազդուրուած՝ կը
զարթնու ահա օրօրոյն մէջ. կը ճայ-
նէ, ձեռացը հետ կը խաղայ, աջ ու
ու ձախ կը շրջալէզ դուռին: — մայրի-
կն կը խնդրէ նախ՝ թէ զեղատեօթ
հրեշտակն զոր երազին մէջ տեսաւ՝
երվաներփեան ծաղիկներ ի ձեռնն ու
ժպտագէտ՝ զգուռ զինքը մայրիկին
պէս: Մայրիկն շուտափոյթ կը հասնի
կը հանէ սրտանէն, դրկացը մէջ կու-
նու և ականքին չեն յաղհնար գի-
տելով նորա գեղը, շնորհքն ու ան-
մեղութիւնը որ կ'արտափայլի նորա
դէմքէն: եղբայր ու քոյր անդուսդ

կը փարեն իւրեանց մատաղատի եղբոր
կը համբարեն, կը գգուեն, կը սիրեն:

Ընտանեկան միութիւնն այս ժաման
նորանոր կապերով կ'ամրապնդի. այ-
նուհետեւ սիրտք աւելի ուժգին կը
բարձրանն իրերաց համար. ու երբ մի
օր՝ թշուառութիւն կամ աղէտ այս
տան գրանն առջեւ երեւնայ ճիւղա-
կերպ՝ եղբայր և քոյր՝ զիրիւնդ խառն
ու միմեանց զօրավիգ՝ անօր գէմ՝ կ'ել-
նեն անհաճ անփութիւն, արխառար կը
մաքառին անօր հետ և ի բաց կը վա-
նեն զայն իւրեանց սեամէն:

Երբ ծերանան ծնողք և սկսին
դողդոջել նոցա ձեռներ ու ոտներ՝
որդիք, որք այսչափ խնամով կրթուե-
ցան անսնցմէ՝ իւրեանց բազուկը յօգ-
նութիւն կը կարկառեն նոցա, շուրջ կը
բարբեն զայն և խանդաղատանօք ու
գուրդուրանօք երանաւէտ ծերութիւն
մի կը հայթայթեն նոցա:

Եւ պապ ու հանի ամէն երեկոյ՝
յնծութեամբ կը տեսնեն որ ընտանե-
կան դատարարութիւնն՝ զոր իւր-
եանք սկսան տանը մէջ՝ երկիւղած
ողւով կը շարունակուի իւրեանց օրգ-
ւոյմէ և կաւանդէ թուենեկաց:

Ներկային մէջ անցելոյն պատկերը կը
նշմարեն և երիտասարդ տկան տիոց
յիշատակն կը նորոգուի ի նոտա, յի-
շատակն այն օրերուն՝ երբ գեռ այն-
չափ ամայի էր տունն, երբ գեռ փո-
քրը էին իւրեանց օրդիք ու երբ այն-
չափ աշարսրջ կը հոկէին նոցա կրթու-
թեանը: Այժմ՝ փառք կուտան երկ-
նից որ օրհնեց տունն զոր հիմնեցին,
օրհնեց գաւակները զորս ծնան և մա-
նաւանդ որ տուտա սոցա խնամու-
թիւն հոգ տանելոյ, կարեւորութիւն
տալոյ ընտանեկան գաւառարարու-
թեան և գաւառաց բարեկրթութեան:

Քոյր Գ.

ՍԷՐ ԶԱՐԳԱՐԱՆԱՅ

ՈՒՍՈՒՄՆ ԲՆԵՐՈՅՄԱՆ

Մեր ընկերութիւնը անթիւ նա-
խապաշարմանց ենթակայ է, որոց ա-
մէնքն ալ գրեթէ ողիւստեր աղբե-
յութիւն կը ներգործեն մեր բարոյց
վրայ:

Սառգիւ՝ կարելի չէ պահանջել
ամէն ինչ՝ միանգամայն: Յառաջ ա-
ղիւսթիւնը ծանր, ծանր և քիչ, քիչ
կը քայլէ, այս է օրէնք բարեշրջման:
Համբարմը միայն կը ներգործէ աղ-
բու կերպիւ, և ճշմարտութիւն մը՝
որ տակաւին ընդհանրացած չէ՝ զայն
պահանջելը՝ բռնաւորութիւն մ'է՝ որ
միայն յետադիմական շարժում մը
կրնայ յառաջ բերել:

Որեւէ նախապաշարում ջնջելու
աղաչով միջոցներն են. խոհականու-
թիւն և համբերութիւն. մնացեալն
ժամանակին պէտք է թողուլ:

Տեսական նախապաշարմանց թուոյն
մէջ կայ նախապաշարում մը՝ որոյ
վրայ պէտք է յարձակիլ՝ վտանգի կը
նուստատայնէ կիներ և նորա բնութիւնն
տարբեր կերպով կը ներկայացնէ:

Ամէն մարդ, ընդհանրապէս, հա-
մադաւած է թէ՛ զարգարանաց սէրն բը-
նածին զգացում մ'է ի կիներ:

Քանի մը եւրոպացի հեղինակներ՝
որ ոտքին տրարած մը միայն կ'ուզեն
տեսնել զկիներ, որոյ միակ արժանիքն
է գեղեցիկ լինիլ և հաճելի ըլլալ
գիտնալ՝ փորձ փորձած են նոյն պա-
կասութիւնը իրր յաւկութիւն ճանչ-
ցնել, բայց բարեբաղդաբար չեն յա-
ջողած:

Զարգարանաց սէրը՝ երբ ծայրու-
յեղութեան տարուի՝ պակասութեանէ

մ'այ առիթի է : Սա կիրք մը կը գառնայ՝ որ կը պատճառէ ընտանեաց կործանում, կը սերմանէ անբարոյշականութիւն և կը վարէ այնպէս ազգ մը ի կորուստ :

Որքան ազնուաբեր է ուրեմն նա մեր ազգին նման հէք ազգի մը՝ որ ուրիշ ազգաց հարստութեան և բարեկեցութեան ողբերկներն չունի, ու նենալով միայն նոցա ծախուց և ըստ սրտմանց աղբիւրներն իւր ելնացոյցին մէջ . . . :

Կարելի բան է որ Արարիչը կնոջ սրտին մէջ դրած լինի այսպիսի վրտանդաւոր սերմ մը՝ որ այնքան հակառակ է մարդուս կոտորելագործման, կնոջ՝ որ ստեղծուած է մարդուն ընկերութիւն և բարոյական գոտարարական լինելու :

Ո՛հ չեմ կրնար հաւատալ : Աստուած կնոջ սրտին մէջ չը դրաւ զարգարանաց սէրը : Սակայն չեմք ալ կըրնար ուրանալ՝ որ այդ սէրն կայ ի նմա :

— Ո՞ւրի կուգայ ուրեմն :

— Այն գոտարարութենէն՝ որուն ենթակայ է իւր ծնած օրէն սկսեալ :

— Ինչպէ՞ս կլինի այդ գոտարարականութիւն : Եթէ նա այն մեղսակիցք՝ որ կը գործակցին :

— Ոչ ոք, կամովին, բոյց ամէն ոք, առանց գիտնալու :

Նախ՝ այլն, յետոյ՝ ճարտարութիւնը : Հուսկ ապա՝ այն հաղարումէկ նախապաշտմանը որոյ համակերպելու ոտիպեալ կը կարծէ կինն ինքը՝ զինքն՝ որպէս զի ծաղրելի չերեի, և վերջապէս՝ մայրը :

Յանցապարտ է այլն՝ վասն զի գեղեցկութիւնը կնոջ գլխաւոր՝ կամ լաւ

ևս է ըսել միակ գերազանց հրապարակն կը համարի :

Յանցապարտ է ճարտարութիւնն՝ որ զարգարանաց ճաշակն կը գողտէ ի կինն՝ որպէս զի իւր ազրանքներն քշուին, և առ այս ամէն ընդհանուր միջոց ի գործ կը գնէ :

Գլխաւորաբար յանցապարտ է մայրն՝ որ իւր գոտարն կը սնուցանէ այն գաղափարներով՝ որով ինքն խիստ սնած է :

Կինն իւր որրանէն սկսեալ, իւր շուրջն զարգարանաց մշտապէս զարգարանաց մշտապէս արգարացում մը կը լսէ : Իւր լեզուն տակաւին չէ կարող բառ մը յօգելու, իւր միտքը կարող չ'է բան մը գտնելու, և իւր ընտանիքը կ'ախորժի զինքն զարգարել և իրեն դիտել կուտայ թէ այս զարգարանքը զինքը կը գեղեցկացնէ :

Քանի քանի անգամներ ըսած եմ որ կըսեն. «Ո՛հ, որքան գեղեցիկ է այս փոքր աղջիկը. ինչ գեղեցիկ գրելաբարի, ինչ աղ որ շրջագրեսա. ինչ վայլած է իրեն» :

Այս ձեւերը և այս բացողանջութիւնները այնքան ըստ կը ազաւորուին փոքրիկ աղջկան յիշողութեան մէջ՝ որ երբ օտարաց առջի գանուի, իրեն եղած ձեւերուն նմանելով՝ ձեռքը գլխարկին կամ շրջագրեալին կը տանի և նոքա կը գոչեն. «Տեսէք, ինչպէս բնածին է զարգարանաց սէրը՝ յազգ կանանց» :

(Շարունակելի)

ԱՐՄԵՆՈՅԷ

ԳԵՂԱՆՈՅՇ

2.

Տիկին թերեզ թէև տառնձնատէր էր, որովհետեւ միանգամ ճակատագրին հարուածները կրօններն կը լինին տառնձնատէր, այլ նա՝ երջանիկ դրացնութիւն մը հաստատած էր Գաղղիացի կրօնաւորի մը հետ՝ որ որքան ազատամիտնոյն քան առաքինի էր, նա կնոջմով և մատաղ երկու որդեկօք, որք վաղամեռեցորն էին, դրացի էր Տ. Թերեզի. Գեղանոյշ շատ անգամ անոնց ոտներ կ'երթար, և կօգնէր Թերեզի խորհրդով Գաղղիացի տիկնոջ առտնին բաներուն. Թերեզ ալ նոյնպէս այդ տան գործառնութեանց յօգնութիւն կը փութար, վասն զի Թերեզի վիճակը հեռզհեռէ կը վաթարանար, զի իւր ունեցած ստակները ոկսած էին փճանալ, գաղղիացի հայրը կօգնէր անոր ընտանեկան կացութեան, և երբեմն իսկ իւր տնէն ուտեստ կը խրկէր, ոչ թէ, որովհետեւ կարօտ էր մայրն Թերեզ, այլ զի կրօնաւորը յոյժ առատասիրտ էր և գթատ, մանաւանդ թէ այսու կուգէր փոխարինել Թերեզի ջանից՝ որոց համար շնորհակալ կը լինէր միշտ:

Գեղանոյշ այն ժամանակ մեծաւանամեայ էր, բաւական վարժուած էր գաղղիերէն լեզուի արտասանութեան, այդ լեզուաւ թարգման կը հանդիսանար Թերեզի և կրօնաւորին ընտանեաց մէջ, տունը յաճախակի երթալով՝ կըցած էր օգտիլ նոցա խօսակցութիւններէն, այնպէս որ տեսնողը զԳեղանոյշ նոյն ընտանիքի մի անդամն պիտի համարէր իրաւապէս:

Ըսինք թէ գաղղիացի կրօնաւորը ազատամիտ էր. և այս կը հաստատէր ինք Թիսուսեան կրօնաւորացի ի Գաղղիա բրածները պատմելով յաճախ՝ զորս կըսէր ի ներկայութեան կնոջն, Թերեզի և Գեղանոյշի, թէ ի՞նչ կարգի վեղճումներ նոքա ի գործ գրած էին, սակայն շնորհիւ գլխաւորաբար հակառակորդ մտաւորականներու, որպէս ակարացած էր նոցա գերիշխանութիւնը. աւերութիւնք դաշնակցած էին ընկերութեան ծուցէն ելած այս թոյնը սպառնալու ջնջել, ուստի Թիսուսեանք մի քիտեցան (1759) ին Բորգուկայէն, Պանդալ պաշտօնէին ձեռօք, Պանպալ՝ Յովսէփ Ս. Լամանուէլ թագաւորին գլխաւոր պաշտօնեայն էր, որ ամէն կերպով երկրին բարեխառնութեան աշխատեցաւ, իւր բարեհորդմանց որեւէ արգելք վերցուց չառաւ, Ազնուականք և Թիսուսեանք. յետոյ Գաղղիայէն արտաքսուեցան (1764) Շուաղէօլ պաշտօնէին և Լուդովիկոս Ժե. ին Բանդաւոր հարձին ձեռօք, անկէ երեք տարի յետոյ՝ Սպանիայէն ևս մերժուեցան, և հեռզհեռէ նէապոլէն, Սիկիլիայէն ու Բարմայէն: Այսպէս վերջ տրուեցան բանուն կրօնի եղած շատ մը խառնախօսութեանց, Հայր Պետրոս (այս էր կրօնաւորին անունը) հմուտ և ճարտար կերպով կը խօսէր Լուդովիկոս Ժե. ի վրայ՝ որ Զնայէրէ Կիտղոսին արժանացաւ ժողովարդեան կազմէն իւր դա՛նը ելած ժամանակ, սակայն ի վերջոյ ռամկին վրիժու և տաւրութեանն մատնուեցաւ, և իրաւամբ պատմական սա ճշմարտութեան եկաւ թէ ժողովուրդք շատ անգամ իրենց պաշտօնէ կոչէն, և այնքալ կը պաշտէն:

Ստոյգ է թէ ժողովուրդք յաճախ

յանխորհուրդս կը գտան, սակայն
Լուի Ժե. Կելի իւր անկարգութեամբք
վրէժայնշաւակ եղաւ, յորեց քահա-
նայն: Քահանայն ուշադիր ունկնդրող-
ներ կունենար իւր առջեւ իւր խօսած
փորձ դատուց համար ինչպէս ճարտա-
րախօս տեսեալսն մը՝ որ իւր խօսքե-
րով՝ ունկնդրին սիրաւ և միաքը իրեն
կը քաշէ:

76) Ի գաղիական պատերազմը կը
բարբառէր այն ժամանակները, և քա-
հանային ընտանեաց սիրաւ տարօրի-
նակ կերպով կը բարախէր. հետզհե-
տէ շուրթեր կ'առանային իրենց հայրե-
նիքէն, իրենց ծանօթներէն և բարեկա-
մաց հետ թղթակցութիւն հաստատած
էին, որով երկրին ազէաները շուտով
իրենք կ'իմանային, քահանայն իւր
երկառարգութիւնը կը յիշէր այն պա-
հուն, երբ զինուոր էր ինք նաբոլէոնի
հրամանին տակ, և անոր ամէնէն բռն
գործաց ականատես եղած էր: Մաք
Մահանի անձնատուութիւնը, Սէտանի
անկումը կը գուժէին քահանային՝ իւր
հայրենակիցք. տունը խորհրդարան
մը դարձած էր, ուր թերուղէմ վի-
ճաբանութիւններ կը լինէին:

(Հորանակէն)

ԶԱՐՄԱՅՐ

ՄԻԹՈՏ

ԴՈՐԾՆԱԿԱՆ ԶԵՒԱԳՈՒՅՈՒԹԵԱՆ

ԴԱՍ Ե.

ԵԳԱՆԱԿ ԶԱՓԱՌՈՒԹԵԱՆ

Եզրակացութիւն փոստ չորեքտասներորդ
Չափաւորութեանց

Ծան. — Ե. Գաթի ուսուցումը զիւրըմ-
բռնելի ընելու համար՝ սոյն դասով իսկ կը
ներկայացնենք Չափաւորութեան համառօտ

ցուցակ մը: Արտաքին երեսոյք մարմնոյ
կատարեալ յօրինուածոյ մենքադրական
չափերով, իւրաքանչիւրն հակիրճ բա-
ցատրութեամբ մեզրակացնելով, ի զիւրու-
րին հետագայ դասուց: Բայց սակայն՝ ու-
սանողք միշտ պարտին, քե միոյն եւ քե
միւսին միանգամայն ուշի ուշով հետեւիլ:

Դիւ. — Այն չափերն՝ որոնք որ
յաջորդաբար կ'առնուին, (միշտ միե-
նոյն կէտէն սկսեալ). ուստի և նա-
խորդներն՝ մտքով ըմբռնելու է և ի
լրաննայն գտողարդութեան, պէտք
է գրեւ իւրաքանչիւրն: Զո՛ր օրինակ,
10. և 20, 30, 40. և 40, եւէն, 80. 90.
100. 110, 120, 130, և 140. չափերն:

Սոյն պարագան մի քանի օգուտ
միանգամայն կ'ընծայէ: Նախ որ մէն
մի չափի ժամանակ չափաւորութեան շուր-
ջը գտնաւորով՝ կը միտի, չափաւորն
նեղացնելէ ներքորդ, ժամանակի կա-
լուստով օրով չափաւորն իւր բնական
գիրքը պիտի կարուսէ: Եւ վերջապէս ժա-
մանակի կորուստ մ'ալ աշխատողին.
որ իրօք պէտք է հաշուէ՝ ԱՐՈՒԵՍՏԱԻՈՐ
մը:

Հետագայ երեսին մէջ տեսնուած բոլոր
փակագիծներուն մէջ առնուած թիւե-
րը՝ ձեւելու ժամանակ միայն պիտի բար-
ուին. որք զգեստին կարեւոր սարսման բա-
ժիններ են սոսկ: Եւ անփոփոխ կը մնան ա-
մեն հասակի ու ամեն տարիքի անձանց ըզ-
գեստուց համար: Ուստի և ուսանողք պար-
տին սոյն ցուցակին համեմատ, իւրաքանչիւր
չափուց առջև նշանակուած թիւերը բերա-
նայի պիտեալ, որ ձեւելու պահուն մէն մի
չափի համար յտակացեալ թիւը բարդելով
ըստ այնմ գումարը նշանակեն:

ՅՈՒՑԱԿ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԶԱՓՈՒՅ ՄԱՍՆ ԻՐԱՆԱԶԴԵՍԻ

ԿԱՐԳ		ԶԱՓ
1 ⁰	ԾՈԾՐԱԿԷՆ ԱՆՈՒԹ — . Ծոծրակէն սկսելով աջ ուսին վրայէն մինչև անտիժի տակ դրուած քանակին վերի եզրը որոյ չափըն է	31
2 ⁰	ԻՐԱՆԻ ԵՐԿԱՅՆՈՒԹԻՒՆ — . Առանց չափը տեղէն շարժելու տեղին ուղղութեամբ մինչև անտիժա . որ է	50
2 1/2	ԿՈՆՔԻ ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆ — . Ստակուշտէն սկսելով բազկին ուղղութեամբ իջնելու է մինչև դաստակ , որ է 32 հարմէդ իսկ կէտը կընէ	16
3 ⁰	ԿՐԱՄԱԳԻ ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆ — . Ծոծրակէն սկսելով՝ կռնամէջէն իջնելու է մինչև յետաւորդման գօտեվայր , (+ 2) որ է .	38
4 ⁰	ԳԱՒԱԿԻ ԵՐԿԱՅՆՈՒԹԻՒՆ — . Առանց չափը տեղէն ձգելու իջնելու է մինչև դասակ , (+ 2) . որ է	41
4 1/2	ԵՐԿԱՅՆՈՒԹԻՒՆ — . Միշտ առանց չափը հասկին տեղէն ձգելու զգեստին ամբողջ երկայնութիւնն առնելու է , (+ 3) . որ է .	72
5 ⁰	ԹԻԿԱՆ ԼԱՅՆՈՒԹԻՒՆ — . Թիկնամիջոցէն սկսելով աջ թիկան վրայէն հորիզոնապէս երթալու է մինչև թիկնանկիւն , (+ 2) . որ է	18
6 ⁰	ՈՒՍԻ ԼԱՅՆՈՒԹԻՒՆ — . Չախ ուսանկեան կէտէն հորիզոնապէս մինչև աջ , որ է 40 հարմէդ : Իսկ կէտը կընէ (+ 2) .	20
7 ⁰	ԿՈՐՈՒԹԻՒՆ — . Մէջքի կորութիւն , որ կառնուի քանակի մը միջոցաւ , որ է	6
7 1/2	ԾՂԻՈՅ ԵՐԿԱՅՆՈՒԹԻՒՆ — . Աջ ուսանկեան կէտէն սկսելով ծղւղի երկայնութեամբ իջնելու է մինչև դաստակ , որ է	49
8 ⁰	ԿԵՐՈՆՆԵՐՈՒ ԲԱՏՁՐՈՒԹԻՒՆ — . Ծոծրակէն սկսելով աջ ուսին միջավայրէն իջնելու է մինչև կրծանոցին վերի եզրն և կամ կրրծաններուն գաղաթը՝ որոյ չափն է (+ 2) .	33
9 ⁰	ԱՌԱՋԱԿՈՂՄԱՆ ԳՕՏԵՎԱՅՐ — . Առանց չափը տեղէն ձգելու իջնելու է մինչև առաջակողման գօտեվայր , (+ 2) . որ է .	31
10 ⁰	ՀԱԳԱԳԻ ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆ — . Հագագէն սկսելով կռնամէջէն իջնելու է դարձեալ մինչև առաջակողման գօտեվայր , (+ 2) . որ է .	36
11 ⁰	ԼԱՆՁՔԻ ԼԱՅՆՈՒԹԻՒՆ — . Աջ կողմէն սկսելով՝ հորիզոնապէս երթալու է մինչև ձախ , որ է 38 հարմէդ . իսկ կէտը կընէ (+ 1)	19
12 ⁰	ՎԱՆԴԱԿԻ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ — . Անտիժներուն տակովք վանդ աղի շրջադասին մեծութիւնը կ'առնուի , որ է 9 : . իսկ կէտը կընէ (+ 1 + 34 = 35)	48
13 ⁰	ԳՕՏԻՈՅ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ — . Գօտեվայր շրջապատի մեծութիւնն է 60 հարմէդ իսկ կէտը կընէ .	30
14 ⁰	ԿՈՆՔԻ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ — . 20 . Կէտէն չափին հաւասարութեան վրայէն առնելու է կտնքի շրջապատի մեծութիւնն , որ է 100 հարմէդ . իսկ կէտը կընէ (x2x3x2=7) .	50